WIKIPEDIA

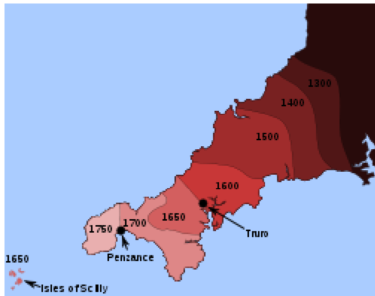
Korni

Korni	
Oma nimi	Kernowek
Tiedot	
Alue	Cornwall
Puhujia	245 sujuvasti puhuvaa, 2 900 yhteensä[1]
Sija	ei 100 suurimman joukossa
Kirjaimisto	latinalainen
Kielenhuolto	Cornish language Partnership[2]
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	indoeurooppalaiset kielet
Kieliryhmä	kelttiläiset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-1	kw
ISO 639-2	cor
ISO 639-3	cor (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=cor)
	Ohje

Korni (korniksi *Kernowek*) on Cornwallissa puhuttu kelttiläinen kieli, jota puhuivat kornit. Se sammui 1700-luvulla, mutta sitä on sittemmin yritetty elvyttää. Lapsille opetetaan korniksi ja kornin kielelle on tehty elokuva. Erään arvion mukaan kornia puhuu noin 2 900 ihmistä, joista 245 osaa kieltä sujuvasti. Korni on läheistä sukua kymrille ja bretonille. Noin 80 % kornin kielen sanoista on samoja bretonin kielen kanssa, 75 % kymrin kanssa ja 35 % on samoja iirin kanssa. Osan sanoista oletetaan olevan samoja 1100-luvulla hävinneen kumbrin kielen kanssa.

Sisällysluettelo

Historia

Kornin kielirajan vetäytyminen Cornwallissa vuosina 1399–1750.

Kornin puhujien osuus Cornwallissa

1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	2008
86%	73%	61%	48%	26%	5%	0,5%	0,3%

Korni kehittyi Britanniassa puhuttujen kelttikielien lounaismurteista 600-luvulla. Varhaisin tunnettu kirjallinen dokumentti kornin kielestä on 900-luvulta peräisin olevasta *Filosofian lohdutus* -kirjan latinakielisestä versiosta. Rooman aikana Cornwall oli käytännöllisesti katsoen roomalaisten vallan ulkopuolella, sillä heidän valtansa Britanniassa keskittyi saaren itä- ja koillisosiin. Roomalaiset menettivät otteensa Britanniasta germaanien ja hunnien aloitettua hyökkäyksensä, jolloin suurin osa joukoista vietiin turvaamaan Roomaa. Saksit, anglit ja juutit tulivat tämän jälkeen maihin Englannin itärannikolle ja alkoivat levittäytyä länteen. 1000-luvulla anglosaksit valloittivat viimeiset kelttien asuinalueet Lounais-Englannissa.[3] 1200-luvulla kornilla oli arviolta 39 000 puhujaa[4].

Kornin kielen alamäki alkoi 1500-luvulla, jolloin englanti alkoi syrjäyttää sitä valtion painostuksen vuoksi. Vuonna 1549 Cornwallissa alkoi niin sanottu rukouskirjakapina, joka johtui Englannin kuninkaan Edvard VI hallituksen määräyksestä, että kaikki kirkonmenot piti suorittaa englanniksi. Voimakkaasti katolisilla alueilla Devonissa ja Cornwallissa latinan korvaaminen englannilla johti väkivaltaisuuksiin. Kirkkomenojen suorittamista korniksi ehdotettiin, mutta siihen ei suostuttu. Kapina päättyi kapinoitsijoiden tappioon, eikä Raamattua saatu käännetyksi korniksi. Viimeinen seremonioissaan kornia käyttänyt kirkko aloitti englannin käytön vuonna 1678 Towednackissa.

Viimeinen pelkästään kornia puhunut henkilö Chesten Marchant kuoli vuonna 1676. Kielen viimeisestä puhujasta ennen viime aikoina tapahtunutta elvytystä on kiistelty. Joidenkin mielestä viimeinen puhuja oli John Davey[5] (kuollut vuonna 1891) ja toiset ovat ehdottaneet henkilöksi Alison Treganningia (kuoli 1901)[6]. Westpenwithiläisten kalastajien tiedetään käyttäneen korninkielistä sanastoa 1940-luvulle saakka.

Elpyminen

Kornin kielen elvytysyritykset aloitettiin 1900-luvun alussa, ja elvytystyön ansiosta kornin puhujien määrä on kasvussa. Erään kyselyn mukaan 3 000 henkilöä Cornwallissa oli kykeneviä käymään yksinkertaisia keskusteluja kornin kielellä.[7] Kieltä jonkin verran ymmärtäviä on jopa 300 000 ja muutamat lapset on kasvatettu korninkielisiksi. Vuonna 2002 kornista tuli virallisesti yksi Euroopan unionin virallisista alueellisista- ja vähemmistökielistä, ja samalla se sai vähemmistökielen aseman Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Tämä velvoittaa Yhdistynyttä kuningaskuntaa tukemaan kielen kehitystä.[8] Valtio tukee kielen kehittämistä rahallisesti[9]. Vuonna 2008 päätettiin kornin kielen virallinen kirjakielinen muoto[10]. Vuonna 2010 aloitettiin korninkielinen päivähoitotoiminta[11].

Kirjallisuus

Ordinalia-näytelmän ensimmäiset jakeet, jonka kirjoitti korniksi tuntemattomaksi jäänyt munkki. Teosta pidetään vanhalla kornilla kirjoitetuista teoksista merkittävimpänä.

Ensimmäiset kornin kielellä kirjoitetut tekstit syntyivät 1300-luvulla. Yksi vanhimmista säilyneistä teksteistä on *Pascon agan Arluth*, joka sisältää 259 kappaletta kahdeksansäkeistöisiä runoja. Se on laadittu noin vuonna 1375. Tärkein säilynyt teos on kuitenkin 9 000 säkeen runodraama *Ordinalia*, joka sisältää kolme näytelmää: *Origo Mundi*, *Passio Christi* ja *Resurrexio Domini*.[12] 1700–1800-luvulla ei käytännössä julkaistu mitään korninkielisiä teoksia. Korninkielinen kirjallisuus alkoi elpyä vasta 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Ensimmäisiä korninkielisiä romaaneja olivat vuonna 1984 julkaistu Melville Bennetton *An Gurun Wosek a Geltya* ja Michael Palmerin *Jory* vuodelta 1989. Uuden testamentin käänsi korniksi vuonna 2002 Nicholas Williams. Myöhemmin Williams käänsi myös muun muassa teokset *Liisan seikkailut ihmemaassa* ja *Maailman ympäri 80 päivässä*.

Äännerakenne

Kornin äännerakenne on seuraavanlainen:

Konsonantit

		Labiaalit	Dentaalit	Alveolaarit	Palataalit	Velaarit	Glottaalit
Nasaalit		m		n		ŋ	
Klusiilit		p b		t d	tʃ dʒ	k g	
Frikatiivit		f v	θ ð	s z	ʃ ʒ	x	h
Tremulantit				ɾ~ɹ			
Approksimantit	**keskiset**				j	ʍ w	
	lateraalit			l			

Vokaalit

	etu		keski	taka	
	lyhyt	pitkä	lyhyt	lyhyt	pitkä
suppea	ɪ ʏ	iː y	ɨ ʉ	ʊ	uː
väli	ɛ œ	eː øː	ə	ɤ~ɔ	oː
väljä	a~æ	æː		ɒ	ɒː

Kielioppi

Kornin kieliopilliset ominaisuudet, kuten konsonanttimutaatiot, verbi-subjekti-objekti-sanajärjestys sekä prepositioiden persoonataivutus, ovat kelttiläisille kielille tyypillisesti muista indoeurooppalaisista kielistä jokseenkin poikkeavia.

Mutaatio

Muiden kelttiläisten kielten tapaan konsonantilla alkavien sanojen alkukonsonantit muuttuvat eli mutatoituvat tietyissä yhteyksissä.

Konsonantti	Pehmeä	Aspiraatti	Kova	Sekoitettu
p	b	f	-	-
t	d	th	-	-
k	g	h	-	-
b	v	-	p	f
d	dh	-	t	t
g[1]	*katoaa*	-	k	h
g[2]	w	-	k	hw
gw	w	-	kw	hw
m	v	-	-	f
ch	j			

Kielinäyte

Isä meidän -rukous korniksi
Agan Arludh
Agan Tas ni, eus e’n nev,
benigys re bo dha hanow.
Re dheffo dha wlascor,
Dha vodh re bo gwres e’n nor pecar'a e’n nev.

Ro dhyn ni hedhyw agan bara pub dedh oll,
ha gav dhyn agan cabmweyth
pecar del evyn nyni
dhe'n re na eus ow cabmwul war agan pydn ni;
ha na wra agan gorra en temptashyon,
mes delyrv ni dhort drog.
Rag dhiso che ew an wlascor,
ha'n gallos ha'n gordhyans,
bys vyken ha bynary.
Yndella re bo!

Lähteet

1. Mode of Use, From a Written Record to a Spoken Language (http://www.gosw.gov.uk/497666/docs/254795/mode_of_use.doc/)
2. magakernow.org.uk (http://www.magakernow.org.uk/) Cornish language Partnership. Viitattu 3.3.2012.
3. *Matkaopas historiaan: Englanti* Christopher Daniell, 2004. ISBN 9515791146
4. BBC - South West (http://www.teachingenglish.org.uk/uk-languages/south-west)
5. *The Cornish language and its literature*, Peter Berresford Ellis, ISBN 0710079281 [1] (http://books.google.co.uk/books?id=L709AAAAIAAJ&pg=PA129&lpg=PA129&dq=John+Davey+cornish+language+st+just&source=web&ots=mxT5wVCTBB&sig=BfBS48h-eh1fAxca8MxRdBQzKLQ&hl=en#v=onepage&q=John%20Davey%20cornish%20language%20st%20just&f=false)
6. Lowlands-L: Kernowek (http://www.lowlands-l.net/anniversary/kernowek-info.php/)
7. *Rebuilding the Celtic Languages: Reversing Language Shift in the Celtic Countries*, Diarmuid O'Neill, ISBN 0862437237
8. BBC: Cornish gains official recognition (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/2410383.stm/)
9. BBC: Cash boost for Cornish language (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/cornwall/4092664.stm/)
10. An Outline of the Standard Written Form of Cornish (http://kernowek.net/Specification_Final_Version.pdf/)
11. TimesOnline - Have a good dy: Cornish language is taught in nursery (http://www.timesonline.co.uk/tol/life_and_style/education/article6988752.ece)
12. *Cornish literature*, Brian Murdoch, ISBN 0-85991-364-3 [2] (http://books.google.fi/books?id=f7Ti_nQAgUIC&dq=%22Cornish+literature%22&printsec=frontcover&source=bl&ots=VjOWjX2933&sig=m8Uj_Gu4_laROlgcbDkUK-utmqY&hl=fi&ei=GKMzS6XFBdeL_AbU9LyOCQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CCAQ6AEwAw#v=onepage&q=&f=false)

Aiheesta muualla

- An Independent Study on Cornish (http://www.linguae-celticae.org/dateien/Independent_Study_on_Cornish_Language.pdf/)

Kelttiläiset kielet

bretoni | gaeli | iiri | korni | kymri | manksi

Auktoriteettitunnisteet	BNF: cb11959109f (https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb11959109f) (data) (https://data.bnf.fr/ark:/12148/cb11959109f) · GND: 4258760-8 (https://d-nb.info/gnd/4258760-8) · LCCN: sh85032849 (https://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85032849) · NDL: 00566611 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00566611)